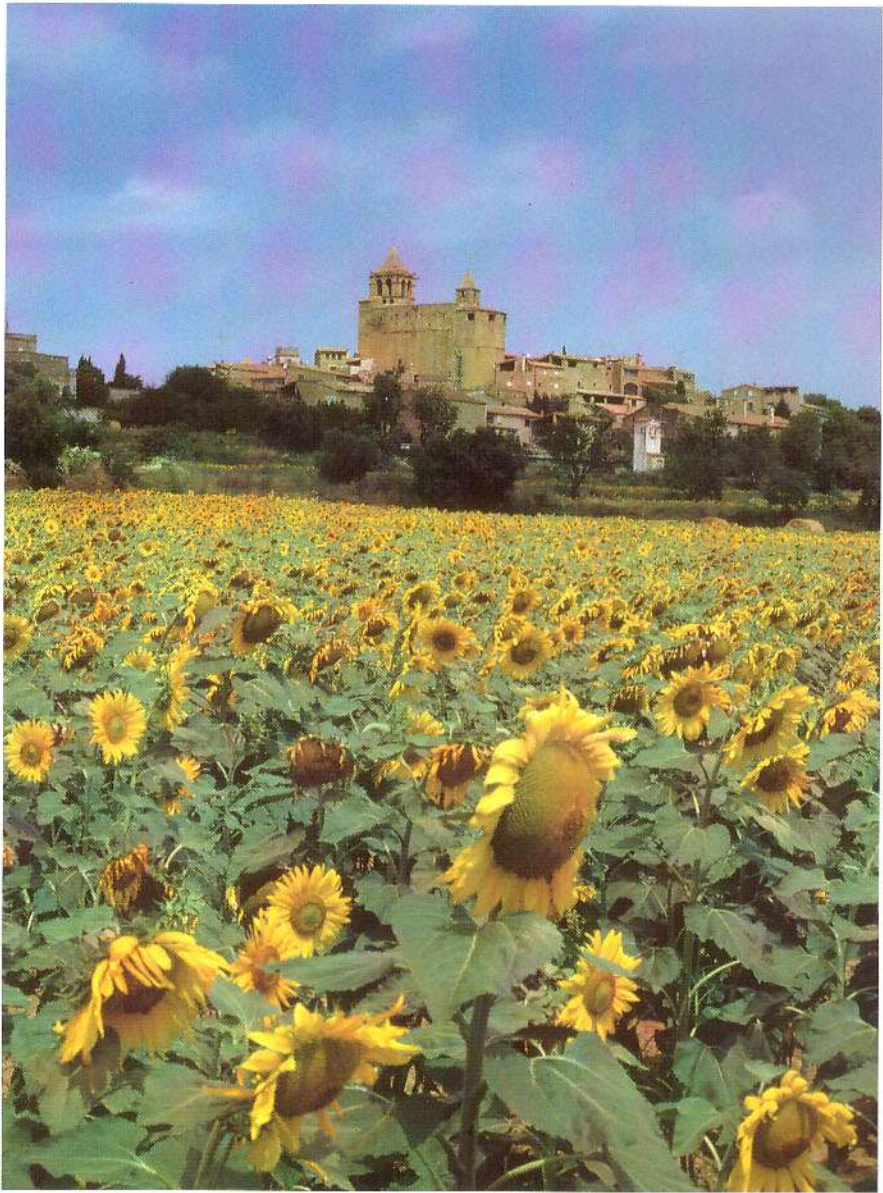

Els pobles del Gironès

Madremanya

Índex

Descripció general	2
Història	5
Visita turística	11
Les festes del poble	20
Telèfons d'interès	22
La comarca del Gironès	24

Edita:

Ajuntament de Madremanya
Àrea de Cultura

Coordina: Miquel Borrell i Sabater

© del text i fotografies: Miquel Borrell i Sabater i Narcís Marquès i Boix

Cartografia: Jordi Pagès i Huerta

Correcció lingüística: Roser Sidera i Riera

Dip. Legal: Gi-457/2001

Imprès a Arts Gràfiques Cantalozella

Descripció general:

Descripció:

El municipi de Madremanya pertany a la comarca del Gironès i el seu nucli urbà es troba a 117 metres d'altitud. El terme, de 13,6 km², és variat i complex: el sector nord-est forma part de la plana empordanesa, mentre que al sud-oest apareixen els contraforts de les serres del Montnegre i de la Mare de Déu dels Àngels. Els límits del municipi el marquen al sud el puig Ventós i el riu Rissec, que separen el municipi del de Corçà i el de Monells; al sud-oest, el puig del Suro Robat i la Boca de les Bruixes que el separen del municipi de Quart; a l'oest, el Roquer d'en Nadal el separa de Sant Martí Vell i pel nord el molí de Vent, partió amb el municipi de la Pera. Rega el terme la riera de sant Martí, afluent del Ter, així com per rierols del Rissec. El nucli urbà, enlairat, separa dues valls: la de les Dalmaues i la del pla del mas Vidal.

A més del nucli urbà, el municipi consta del *poble de Millàs* i els *veïnats de Vilers, el Pedró, Bevià, Mas Ripoll i Mas Torrent*. Els boscos són d'alzines i suredes, i els conreus del pla són de secà, bàsicament cereals, llegums i farratges.

Flora i fauna:

L'arbre més típic del terme és l'alzina surera, sobretot en la zona més muntanyosa. També s'hi troben roures i castanyers. En el sotabosc, brucs, farigola i romaní. En la zona plana predominen els camps de conreu i les alzines. La fauna és diversa: s'hi troben mamífers com el conill, l'esquirol, la guilla i el porc senglar. Entre les aus, diversos rapinyaires com l'aligot, el xoriguer, l'òliba o el mussol. Són comuns ocells com la tórtora, el rossinyol, la merla, el tord, la perdiu i la guatlla.

Toponímia:

Madremanya prové del llatí "Matrem Magnam", en la seva significació deïfica pagana, aplicada a la deessa Cibebes. Segons el filòleg alemany P. Aebischer, Cibebes és la personificació frígia del culte a la fertilitat de la terra. El seu culte s'escampà per la Gàl·lia i Hispània i s'amplià com a deessa de les muntanyes, les cavernes i sobretot de les deus i naixements d'aigües, especialment les que tenien virtuts curatives. Cal recordar que a Madremanya hi ha una font d'aigua bicarbonatada i ferruginosa. En el turó on s'emplaça l'església, hi hauria hagut un temple dedicat a aquesta divinitat, patrona de la fertilitat i protecció de les terres.

Respecte a Millàs, una teoria apunta que tindria el seu origen en el mot *milliare*, pedra que indica les mides de les vies romanes. Millàs es troba exactament en la milla quinzena del camí que des de Girona duia a Empúries. Tanmateix, l'any 859 ja apareix escrita la forma *miliasa* i *milliare* l'any 1279. Aquesta forma, segons l'historiador Jaume Marquès, prové del llatí *milli*, o sigui mill, planta gramínia. El mateix Marquès corrobora la proposta a partir d'una antiga llegenda conservada en el poble que transcrivim: "En el lloc de Millàs hi hagué un estany que fou dessecat,

rompent la resclosa natural que deturava l'escorriment de les aigües. Llavors en la terra fèrtil del fons de l'estany van sembrar-hi mill, el qual va créixer extraordinàriament i per això tothom exclamava: Quin millàs! Quina millassa! Així Millàs seria un augmentatiu de mill, és a dir, de mill molt gros". Una accepció molt semblant (Joan Coromines) el fa venir del col·lectiu *miliares*, "camp de mill". Per aquest motiu, perquè ve de *milli* (mill) i no de *miliare* (milla) es creu que la forma correcta d'escriptura és Millàs i no Millars.

Símbols:

L'escut fou aprovat oficialment el febrer de 1995, caironat: de gules, amb una mà contrapalmellada d'argent. Per timbre una corona mural de poble. L'origen es troba en la llegenda d'una mare amb molts fills que s'espavilà a col·locar-los a tots, mostrant molta "mà de manya" o "mare de many", d'enginy i està inspirat en l'escut de pedra (1781) existent a la plaça, sobre el cadafal dels músics.

Comunicacions:

Passa per Madremanya una carretera que enllaça Bordils (ferrocarril, Girona i A-7) amb la Bisbal i la Costa Brava centre a través del poble de Monells. Una carretera local porta al poble de Millàs, una altra s'enfila al santuari dels Àngels i una altra arriba a la Pera.

Serveis:

Dispensari mèdic, Cambra Agrària, Centre Social, Sala d'Actes i Pista Polivalent.

Cultura i lleure:

Germandat de Sant Roc, Comissió de Festes, Grup de teatre.

Personatges:

Jaume Marquès i Casanovas, (1906-1992) nat a can Llach dels Àngels, quan Sant Martí formava part de Madremanya. Sacerdot, director del Museu Diocesà, doctor en Dret, arxiver de la catedral de Girona i de la Diputació de Girona, redactor en cap de la Revista de Girona, membre de l'Institut d'Estudis Gironins, cronista oficial de la ciutat de Girona, acadèmic de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi.

Conjunt Medieval de Madremanya des de l'accés a l'Hotel-Restaurant La Plaça

Vista general de Madremanya des del veïnat de Mas Ripoll

Història:

Hi ha constància d'una sepultura de llosa a can Guitart i en el mas Ripoll s'han trobat destrals basàltiques del neolític, dipositades avui dia en el Museu Arqueològic de Girona. Ja en època romana, a Millàs es creu que hi havia una bifurcació del camí que comunicava Empúries amb bona part del Baix Empordà i el nom del veïnat de Vilers suggereix l'existència d'una vil·la romana. En aquest veïnat es trobaren sepultures de llosa altmedievales.

L'any 834 el bisbe de Girona, Gotmar, obté un diploma de possessió del rei franc Lluís el Pietós, sobre una finca del comtat de Girona anomenada *Miliasam*. La família que s'encarregava del seu conreu agafà el nom de Millàs i al voltant de la finca s'originà un veïnat que agafà certa importància.

L'any 994 i el 1053 apareix el lloc esmentat com a *Matremania*, i deu anys més tard, el 1063, ja apareix *Matre-magna*. Les masies del veïnat de Bevià pertanyien, cap el 1017, al monestir de Banyoles. Més tard la possessió passà als Cruïlles. L'any 1078 surt citat en el llibre de Carlemany de l'Arxieu Diocesà de Girona "sancti Stephani de Matremagna et de Miars".

En el segle XIII Berenguer de Medalla cobrava els delmes (impost eclesiaístic consistent en el 10% de la collita) de Madremanya i Sant Martí Vell, de propietat episcopal. Dins les contínues lluites locals, el juliol de 1297 els veïns de Madremanya presentaven una querrela al bisbe de Girona contra els veïns de Corçà, la Pera i Ruplà, a qui acusaven de traïció al rei.

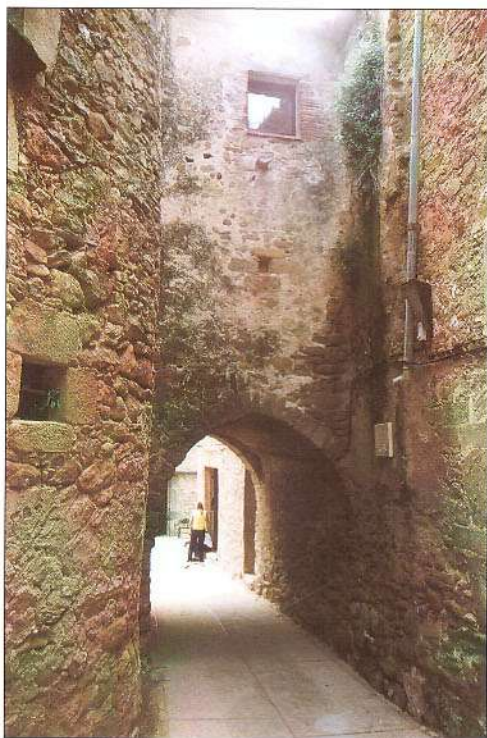
L'any 1243 Berenguer de Cardona va vendre a Guillem de Millàs la batllia dels delmes de Sant Jordi Desvalls, fet que mostra una certa puixança econòmica dels Millàs que es veurà refrendada anys més tard, quan el 1291 Arnau de Millàs ja surt esmentat com a cavaller amb escut propi: camp d'or –color groc– amb una banda de güella –color vermell– acompanyada de dos brins espigats de mill amb el color sínople o verd. D'aquesta època seria la primera fortificació de l'actual castell, amb la torre de guàrdia amb les seves espitlleres i finestres d'arc de mig punt. En aquest mateix segle XIII una part dels delmes del veïnat es dedicaren a la construcció de la capella o església de Millàs.

A finals del segle XIII existia a Madremanya la Universitat o Assemblea (conjunt dels caps de família del poble) que es reunia a tocs de campana en la plaça del poble, al costat de l'església. L'any 1340 la Universitat decidí fundar un benefici en l'altar de Santa Maria per valor de dotze lliures anuals. La construcció de l'església portà els seus problemes i quan l'any 1337 es decidí reparar-la i restaurar-la, catorze veïns de Millàs es negaren a col·laborar, fet pel qual foren excomunicats; només aleshores, per aconseguir l'absolució, optaren per col·laborar. Tanmateix, el bisbe hagué de tornar a intervenir a Madremanya l'any 1346 quan es queixà que la majoria de veïns anaven a la missa matinal, més curta, i s'estalviaven la missa major, amb la qual cosa no escoltaven els sermons i mandats. El bisbe exhortava els caps de família a assistir a aquesta missa major. No gaires anys més tard, el desembre de 1363 deu veïns de Madremanya són "gitats de pau i treva" o sigui perseguits, per haver assassinat el rector del poble.

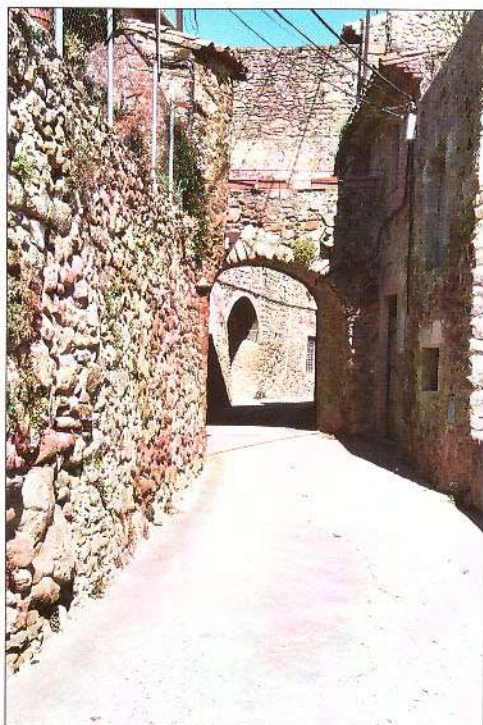
L'any 1300 Arnau de Millàs reconeixia que cobrava els delmes de Millàs en nom del bisbe de Girona, a qui retia homenatge. Noms com Domènec, Mateu, Maçot,

Passatge de "Cal Tiu"

Portal de "Can Nadal"

Portal de "Can Fonsu"

Portal gòtic de la Sagrera

Font... ja apareixen citats en el segle XIV com a propietaris de terres, així com és de destacar l'existència d'un canal que servia per regar diverses terres del terme.

Cap el 1380 Madremanya disposava de 47 focs (unes 220 persones), dels quals 22 eren de propietat eclesiàstica, 16 eren d'aloer –pagesos lliures–, 8 de ciutadans i 1 d'un cavaller. El fet que a Madremanya no existís un castell –el més proper era a Millàs– féu que els seus habitants habilitessin l'església com a refugi. Així s'entén la seva estructura fortificada amb matacà i poques entrades de llum.

L'activitat agrícola era la base econòmica del poble. Els conreus de secà propis mediterranis i els molins sustentaven la població. La importància dels molins s'observa quan l'any 1268 Berenguer d'Aguiló reclamava a Bernat de Madremanya unes prestacions per un molí situat en el Rissec que no funcionava; l'obligà a posar-lo en funcionament però el 1287 ja estava inutilitzat altra volta. El molí no només tenia importància per moldre sinó per aconseguir, amb el rec i la bassa, una zona de regadiu.

L'any 1400 el rei Martí l'Humà aprovà el reglament de la Germandat de Sant Miquel, que tenia altar en el temple de Madremanya. La Germandat tenia la tasca de potenciar i escampar el culte a sant Miquel i per aquest motiu instituí un benefici per tal que hi hagués sempre un capellà que digués missa a la capella del sant. L'altra tasca de la Germandat era l'ajuda mútua entre els seus membres en cas de malaltia. La família de Bernat Estruç era l'encarregada, en nom del bisbe, de cobrar els delmes de Madremanya. El jurament de fidelitat que va prestar al bisbe de Girona el setembre de 1472 ens permet saber quins eren els productes dels quals es cobrava delme, o sigui, els productes que es conreaven a Madremanya: blat, civada, ordi, mestall, raïms, carn, lli, cànem, llana, llegums i cols. D'oli també se'n treia però no pagava delme. Respecte al vi, el most es posava a la tina i en sortien tres classes de vi: el de la primera passada –*vi prim*–, el de la segona –*reramost*–, i el de la tercera, el *terç*.

Madremanya visqué intensament la segona guerra remença. Remences eren els pagesos que havien de pagar una quantitat fixada pel senyor per poder marxar de la terra. Era el més conegut dels anomenats “mals usos”. L'abril de 1485 una reunió a la sagrera del poble decidí continuar la guerra i el novembre del mateix any els remences saquejaven el castell de Millàs. La sentència de Guadalupe de 1486 –signada entre altres per Pere Ferrer de Madremanya– acabà amb el problema remença però la virulència d'algun dels seus membres, com el madremanyenc Amador Vidal, féu que els més exaltats no fossin perdonats en l'amnistia general. Tanmateix la concentració de propietats en mans dels senyors es fa palesa a Millàs: si l'any 1319 hi havia 30 pagesos propietaris, l'any 1480 en restaven només 9.

L'any 1525 Perc de Millàs comprava el batlliu de Madremanya i ampliava el castell. D'aquests anys és el retaule de sant Iscle i santa Victòria, pintat pel gironí Perc Mates. La mort sense descendència de Dimes de Millàs passà el títol a la família Vilana el 1729 i a la família Peguera a mitjans segle. Encara en el mateix XVIII el títol de Millàs passà a Anton de las Infantas i de Peguera, autoritzat a usar el títol de marquès de Vilana l'any 1784.

L'any 1553 la població era semblant a la de dos-cents anys enrera, uns 200 habitants, distribuïts en 40 focs de laics, 4 de capellans i 2 de cavallers. L'any 1585 es refeien els altars del temple i es canviava de lloc la pica baptismal. Les dècades de 1620 i 1630 foren pròdigues en obres religioses: benedicció d'una nova

La Font Picant

Can Vinyes de Madremanya

campana l'any 1621; benedicció de l'altar de sant Isidre l'any 1630; confecció del retaule del mateix sant ...

Les pestes de 1653 i 1654 delmaren la població i l'any 1656 el bisbe concedí llicència per vendre ciris per socórrer les necessitats urgents del poble. Anys més tard, el 1661, la mateixa llicència serví per confeccionar una nova campana. L'any 1718 Madremanya tenia uns 192 habitants que augmentaren a 262 l'any 1787. La guerra de 1809 contra els francesos significà també la destrucció del poble, defensat aferrissadament pel sometent local. Els francesos es venjaren matant ancians i desvalguts a cops de sabre o entrant-los trets per la boca, i així mataren set homes i dues dones, tots veïns de Madremanya. Cremaren trenta-set cases.

Entre 1848 i 1852 els veïns beneïren una nova campana i obtingueren llicència per venerar les relíquies de santa Llúcia. L'any 1879 Sant Martí Vell i la Vilosa s'annexionaren a Madremanya, unió que perdurà fins l'any 1931. Malgrat haver desaparegut la jurisdicció senyorial no passà el mateix amb la propietat de les terres i així, l'any 1862 Dolors de Foixà, senyora de Madremanya, confeccionà un capbreu (reconeixement de propietat) al qual no s'hi oposaren els veïns, que continuaren pagant drets i serveis als antics senyors. Per aquests anys els veïns de Madremanya generaven uns ingressos totals de 3.444.000 rals, pels quals pagaven d'impostos 86.400 rals. En la dècada de 1870 s'inicià la construcció de la carretera que anava de Bordils a Madremanya. Els nous senyors de Millàs ja no vivien al poble en el segle XIX, sinó en terres de Lleida. L'any 1882 heretava el castell i el títol de Millàs D. Marià de Gomar i de las Infantas, família que l'ostenta fins a l'actualitat

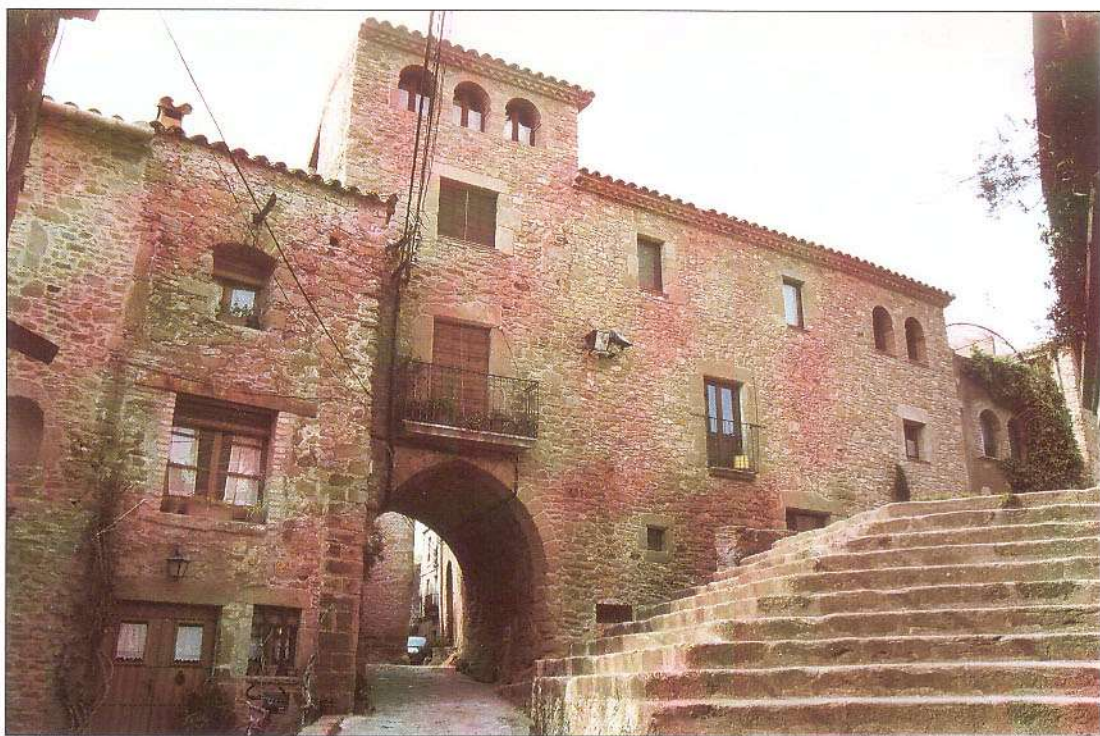
Cap el 1920, els 865 habitants es distribuïen així: en el nucli de Madremanya, 81 edificis amb 226 habitants; en el nucli de Sant Martí Vell, 55 edificis amb 130 habitants; en el poble de Millàs, 34 edificis amb 123 habitants; en el veïnat del Padró, 17 edificis amb 52 habitants; en el de la Vilosa, 18 edificis amb 63 habitants i a més, hi havia en tot el terme 75 masies amb 271 habitants. Sembla ser que el poble disposava de dues fàbriques de gèneres de punt (de les quals no es té cap constància escrita), un molí fariner i una fàbrica, efímera, que explotava les aigües minerals bicarbonatades i ferruginoses de la Font Picant.

La Segona República significà, com ja hem esmentat, la separació definitiva de Madremanya i Sant Martí Vell. La guerra civil de 1936 portà, entre altres, la crema d'un retaule de sant Miquel, obra del segle XVIII. Així mateix fou desmuntat un retaule del famós pintor Pere Mates (segle XVI) existent a l'església de Millàs. L'any 2004, des de l'àrea de cultura de l'ajuntament s'ha localitzat documentació de la guerra a l'arxiu de Salamanca. Acabada la guerra, la població continuà essent eminentment agrícola; l'any 1966 es construeix la carretera de Madremanya a Corçà, l'any 1967 s'inaugurava l'enllumenat elèctric, l'any 1970 Madremanya tenia 252 habitants però el creixent abandonament de les tasques agrícoles per part del jovent i el seu traspass a les ciutats i pobles per dedicar-se a la indústria i el comerç féu baixar la població fins els 200 habitants de l'any 2003. Tanmateix, l'any 1972 la Diputació de Girona declarava el poble "conjunt històric-artístic monumental".

El bon fer dels seus habitants i de l'ajuntament ha permès que avui dia el poble hagi recuperat cases i carrers i mostrí un veritable aspecte de poble medieval amb les comoditats de la vida moderna. L'any 1980 es creava la Comissió de Festes. El 23 de maig de 1983 tingué lloc el primer Homenatge a la Vellesa amb missa, dinar de germanor, festa i obsecui a l'avi, àvia i parella més vella del poble. L'any 1984 s'inaugurava la xarxa d'aigua i clavegueram.

L'any 1991, en les antigues escoles ara remodelades, s'instal·là el dispensari mèdic, la Cambra Agrària i el centre Social. L'any 1996 Madremanya comptava amb 112 cotxes, 28 motos, 34 tractors i camions i un pressupost municipal de 180.000 euros. L'any 2003 més de la meitat dels habitatges de Madremanya eren de segona residència.

Des de l'àrea de cultura de l'ajuntament s'ha projectat un pla de protecció del patrimoni arquitectònic que cataloga com a béns d'interès local els següents edificis i indrets: Portal oest d'entrada al nucli de Madremanya (can Fonsu); portal gòtic de la Sagrera (ca l'Iipòlit); portal nord d'entrada al nucli de Madremanya; torre de l'antiga muralla (cal Xai); església parroquial i escalinata; llosa i blasó del sepulcre dels senyors de Millàs (església parroquial); cadafalc per als músics i escut de Madremanya en la Plaça Major; capelleta de la Mare de Déu (Quatre Camins); creus de terme del Pedró i de Millàs; altar de pedra del Pedró; indret de la Font Picant; Pont de pedra del camí de la Font Picant; molí de can Gepot de les Dalmaucs; bassa-viver gran i palmeres del mas Güell; castell i església de Millàs; sitges i vil·la romana de Millàs; can Pebrot de Millàs (s. XV); mas Torrent (s. XV); can Vinyes (s. XX); calçades romanes; era de can Pou de Millàs; i can Obert de Madremanya (s. XX).

Portal gòtic de la Sagrera i escalinata monumental de l'església parroquial

Visita turística:

Diversos escriptors gironins han quedat embadalits amb Madremanya. El poeta Antoni Puigverd parla de *"la massa pètria de Madremanya, coronada per un campanar estret de pil"*. I més endavant capta, millor que cap fotografia, el paisatge de Madremanya quan explica que *"la carretera travessa, com una serp menor, els contraforts septentrionals de les Gavarres, que són d'un verd massa trist, i ajuda a obrir sembrats: xocolata negra a la tardor, xocolata en pols a l'hivern, colors juvenils de primavera, or des de juny a setembre"*. L'escriptor gironí Josep M. Fonalleras, a Madremanya escolta *"la pluja caient sobre camps de vellut"*.

Capelleta de la Mare de Déu:

Situada a l'entrada del poble, en els Quatre Camins, conté una senzilla imatge de pedra de la Verge amb el nen en braços, còpia de l'original que hi havia dins l'església i actualment guardada al Museu d'Art de Girona.

El nucli de Madremanya:

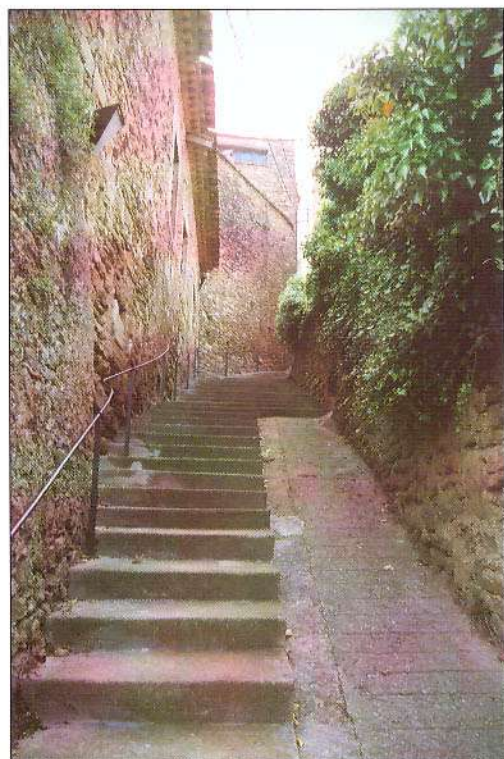
El nucli de Madremanya conserva tot l'encant dels pobles medievals, amb les seves cases de pedra protegides pels portals d'entrada a l'antiga sagrera, lloc sagrat de trenta passos al voltant de l'església; carrers estrets i tortuosos amb arcades, finestres i portes amb inscripcions a les llindes. El *carrer sant Esteve* mostra la vitalitat medieval del poble: arcades i voltes, llindes i finestres amb inscripcions del segle XVIII ens acompanyen fins que el carrer s'obre en una petita plaça: a l'esquerra una volta acanonada mena al *carrer de la Processó*; al seu costat, un petit carreró mena a la Plaça Major i a la dreta, més voltes ens fan arribar a les escales de l'església. Al seu costat la *Plaça Major*, amb el remodelat edifici de l'Ajuntament. Dos elements a observar a la plaça: unes grades de pedra adossades en un lateral de l'església, que servien de seient i tarima per als músics, el cadafal; i prop seu, un dels dos pous que assortien d'aigua la vila fins els anys seixanta. L'any 1991, amb la remodelació de la plaça, es reconvertí el pou en font pública i s'hi col·locà un vidre per poder veure l'aigua al fons.

Destaquen en el nucli *ca la Sila*, antiga rectoria al costat de l'església. De la Plaça Major surten diversos carrers i carrerons: al costat de l'ajuntament, el *carrer de la Creu*, enllosat, amb voltes i arcades, que porta a la *Placeta dels Quatre Vents*. D'allí, unes escales, anomenades la Costa Rivera, baixen del turó de l'església cap a l'*Avinguda de les Gavarres* carrer que, si per un costat ens mena als descampats camí de Pedrinyà, per l'altre fa de muralla protectora, plena de cases amb la seva era.

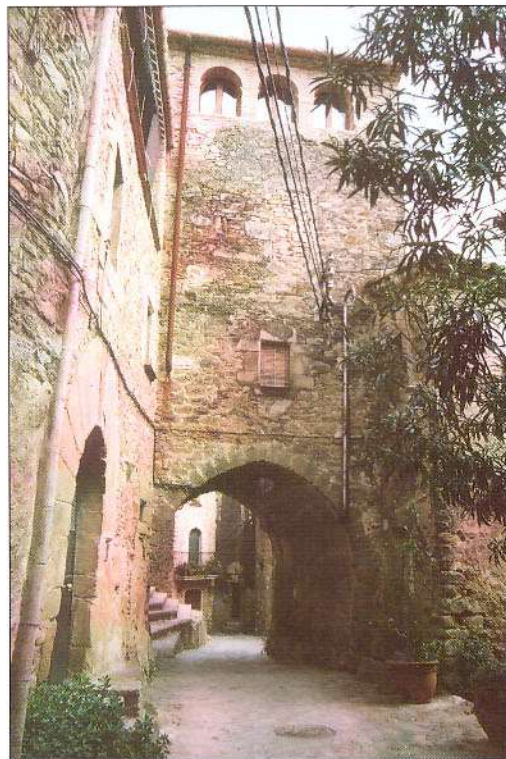
Des d'aquest carrer s'albira perfectament l'absis de l'església i s'observa la seva funció defensiva. El carrer desemboca a la casa pairal de *can Güell*, amb les seves tres palmeres, torre quadrada i una esplèndida reixa de ferro noucentista. Des d'allí contemplem el perfil arquitectònic del poble: can Güell amb les palmeres; després el lateral de l'església amb les dues torres i el campanar amb un imponent rellotge i davant seu, ca la Gracieta, torre quadrada del segle XIV amb merlets decoratius triangulats, dues balconades i dues torretes laterals amb coberta piramidal. Al llarg de la visita ens sorprendrem amb petits racons amorosits amb tarongers i llimoners,

Placeta dels Quatre Vents i portal nord d'entrada al nucli de Madremanya

La Costa Rivera

Baixada del carrer de Sant Esteve i portal gòtic

Pista Polivalent

Ajuntament de Madremanya i Plaça Major

golpes de cases amb finestres que albiren àmplies perspectives de la plana i les Gavarres i xamfrans arrodonits amb bella pedra vella.

Església parroquial de Sant Esteve:

Sant Esteve, diaca, fou el primer màrtir del cristianisme, lapidat el mateix any 33 de la mort de Crist. Sant Esteve és l'advocat contra les pedregades i té gran devoció en els pobles de pagès. Les obres de l'església actual s'iniciaren, sobre una d'anterior ja esmentada el 994, cap el 1300 i acabaren a mitjans segle XV. Situada sobre un petit turó, s'hi arriba per unes monumentals escales. D'estructura romànica, té planta de creu llatina amb una nau capçada per un absis separat de la nau per un arc triomfal. La volta central, de canó, es recolza en els murs laterals per arcs de mig punt. Als costats de la nau, dues capelles de volta apuntada. A l'entrada, un cor aguantat amb arcs rebaixats ogivals i clau de volta amb imatge del sant patró i una pintura geomètrica que l'envolta. També dins els arcs, una altra pintura amb la imatge de dos àngels. El cor fou construït en la primera meitat del segle XVI. La porta exterior té llinda i timpà. A la part superior de la façana, una barbacana denota el caràcter defensiu de la construcció. El campanar, del segle XVI, té la base quadrada i la torre piramidal amb dues finestres. És de destacar sobre l'absis, l'existència d'una altra torre que era el comunidor, des del qual es beneïa el terme i es conjuraven les tempestes. En el segle XVIII s'afegí en un lateral la sagristia, on s'observa un escut de Madremanya amb la data de 1781. Es conserven dues tombes: una en el paviment (família Teixidor) i una altra adossada a la façana, amb l'escut d'armes dels Millàs pràcticament il·legible. Les campanes actuals es col·locaren l'any 1715. La verge de Madremanya, una preciosa talla policroma romànica de principis del segle XIV, es conserva al Museu d'Art de Girona i mostra a la Verge coronada que porta el Nen Jesús a la falda.

Els veïnats:

Els veïnats són plens de masos, la majoria dels quals són avui dia segones residències. En el **veïnat del Pedró**, molt proper al nucli urbà, s'hi conserva una creu de terme i la pedra de les ofrenes al costat, d'aquí el nom de Pedró. En aquest indret tenien lloc les processons de la parròquia i les benediccions del terme. El lloc resta envoltat de cases magníficament arranjades i flaires de pura natura, farcides de pedra i d'històries. En una inscripció en majòlica en la primera casa del veïnat es llegeix "Cuartel del Norte"; és una mostra de les antigues divisions administratives d'època napoleònica. La caserna del nord era el Pedró, Millàs era la caserna de l'est; Vilers la de l'oest, i la del sud el veïnat de can Marquès.

El **veïnat de Vilers** es troba situat a la dreta de la carretera de Bordils a Madremanya, mig quilòmetre abans del poble i s'hi arriba per una carretera asfaltada en el seu primer tram: allí es troben masies com *can Canovas o cal Bisbe*, amb residència fixa tot l'any o bé altres masies habilitades com a segona residència com *cal Raset, cal Ros o can Quintana*.

El **veïnat de Bevià** és el primer que es troba venint de Bordils, un quilòmetre abans del nucli de Madremanya, en un camí sense asfaltar que ens porta a masies com *can Saló*, magnífica residència del segle XVIII ampliada a finals del segle XIX amb dues torres lateral i galeries porxades amb arcades.

Can Saló al veïnat de Bevià

Veïnat del Pedró

Al petit veïnat o **barri del mas Ripoll** s'hi arriba per una carretera asfaltada que surt quasi del mateix trencant d'entrada al poble i s'hi troba *can Marquès*, típica masia catalana, amb el trull i premsa per al vi i l'oli, pallisses, aviram, graners... És la casa pairal de l'il·lustre historiador Jaume Marquès i Casanovas. Des d'aquest veïnat, per una bona pista forestal que porta a Montnegre per l'anomenat camí de les Estrades, s'arriba a la *Font Picant*, que conserva encara part dels murs, escala i enllosat construïts a principis del segle xx quan s'explotà el brollador amb finalitats comercials d'envasament d'aigües minerals.

Millàs:

Millàs és un poble pertanyent al municipi de Madremanya del qual dista 2,5 quilòmetres. Situat a l'est de Madremanya, es troba en una vall envoltada de serres: la de Millàs, la de Caralps i la d'en Lloveras. Està en un nivell d'altitud més alt que Madremanya, a 150 metres. El terreny és argilós i les aigües s'escorren cap el Rissac. L'escriptor Antoni Puigverd torna a pinzellar les paraules quan parla de Millàs: *"un campanar feliç i tres cases sobre una vall en forma de plat fondo"*. Un altre escriptor, Joan Santamaria descriu Millàs com *"un poblet bonicòi, apinyat i esblanqueït com un pomell de nardes [...], un rodolet de cases d'un groc de sabó i fresques de rou"*. Tan bonica és la primera impressió que causa el lloc que Francesc Prat, en l'obra *El soldat rosa* no s'estava de dir *"la vida em reté en aquest paisatge"*.

Església de Sant Iscle i Santa Victòria:

Construcció del segle XIII de la qual es conserva l'absis semicircular amb arquacions i faixes llombardes per sota del ràfec del teulat. L'absis té de base un bancal uniforme, del qual surten cap amunt tres llençols de paret separats per quatre pilastres. L'absis s'enganxa amb el creuer amb una paret plana que s'eleva més amunt del teulat (hastial) construït damunt l'arc triomfal interior. El campanar, del segle XVI, és de planta quadrada, té una finestra a cada costat i està rematat en agulla piramidal coberta de ceràmica policroma col·locada en la segona meitat del segle XX. La portalada s'obre dins un pòrtic cobert amb arc i volta. Al damunt, un balcó del castell, ja que part de l'església està adossada al mateix. La porta, de dos batents, conserva l'ornamentació de ferro forjat típica del romànic, amb volutes i espirals que embel·liren i sobretot, reforçaven, l'entrada.

A l'interior la volta del creuer es recolza en senzilles ogives fetes de rajols ja de finals del XIII o mitjans segle XIV. En el paviment al mig del creuer, la tomba dels Millàs amb el seu escut, construïda en el segle XVIII per sepultar-hi els seus membres fins aquell segle enterrats a l'església de Sant Esteve de Madremanya. El cor està protegit per una barana de fusta d'estil plateresc i es comunica amb el castell per mitjà d'una porta. Hi ha allí una petita pica d'aigua benèdica amb l'escut dels Millàs i un colom. A la sortida, destaca la pica d'aigua benèdica de 1565, amb les formes agudes dels seus cantons típics del gòtic rural.

El castell de Millàs:

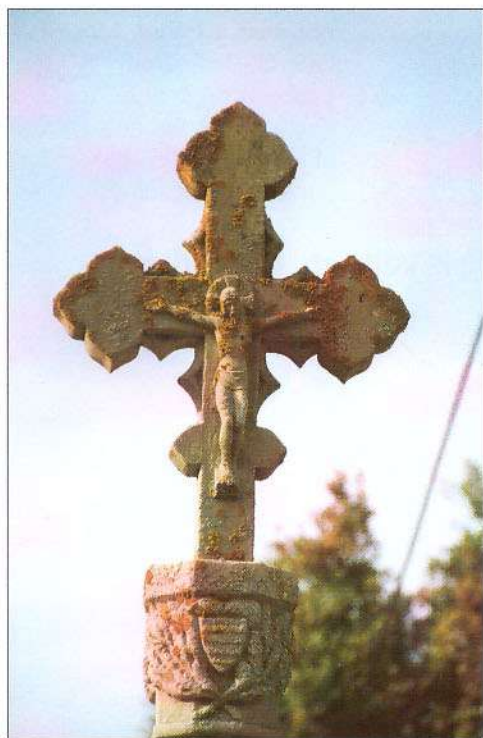
Fortificat a partir del segle XIII, disposa de torre quadrada i finestral gòtics posteriors. La façana de migdia té un gran escut dels Millàs i gàrgoles acanonades sota teulat; una portalada dovellada dona accés al castell i a través d'un corredor s'ar-

Castell i església de Millàs

Absis de l'església de Millàs

Detall de la Creu de Terme de Millàs

riba al pati d'armes, amb escala de pedra picada que condueix a la planta noble habitada pels senyors de Gomar. A la façana de ponent, unes finestres gòtiques partides amb prima columneta i un capitell amb fulles de palmera. A la façana sud hi ha una finestra amb coronella. Uns merlets coronen la torre. Castell i església han estat restaurats en la dècada de 1960-1970 pels propietaris, la família Gomar, hereus directes dels primers Millàs de Madremanya.

En el **veïnat de Millàs** hi ha diverses masies de segona residència. En la mateixa carretera que porta a Millàs, hi ha *can Torrent*, que dóna origen al veïnat del mateix nom, amb porta dovellada i finestral gòtic d'arcs trilobulats del segle XV. Més endavant, a l'esquerra, es troba *cal Pebrot*: amb porta dovellada i finestra gòtica, antic casal dels Pontós de Millàs; abans del castell, a la dreta es troba *can Maçot*, família documentada ja en el segle XIV. Ja en la plaça del poble, i davant per davant de la porta del castell, es troba un bonic pou amb dos seients "festejadors", cobert d'heura, que dóna a un abeurador amb antiga aixeta; al seu costat un enorme safareig de granit. Des de la creu de terme s'albira *can Vert del Puig*: enfilada a la serra des de la qual es domina el poble. Des de la creu i camí de Púbol, es troba una illa de cases entre les quals destaca *can Pou*, amb torre i un edifici annexa on hi havia el trull. La inscripció *Cuartel del Este* recorda l'antiga divisió administrativa de mitjans segle XIX. A *can Juià*, es conserva una inscripció en el dintell de la porta: "Ferriol Juvà me fecit. Dia 8 d'agost de 1820. Ab cor contrit digues: Alabada sia la passió de Jesucrist".

Al costat del castell i avui propietat dels Gomar, es troba *can Carreras*, gran masia de tres plantes amb l'escut dels Gomar en el frontís de la porta dovellada i un magnífic porxo.

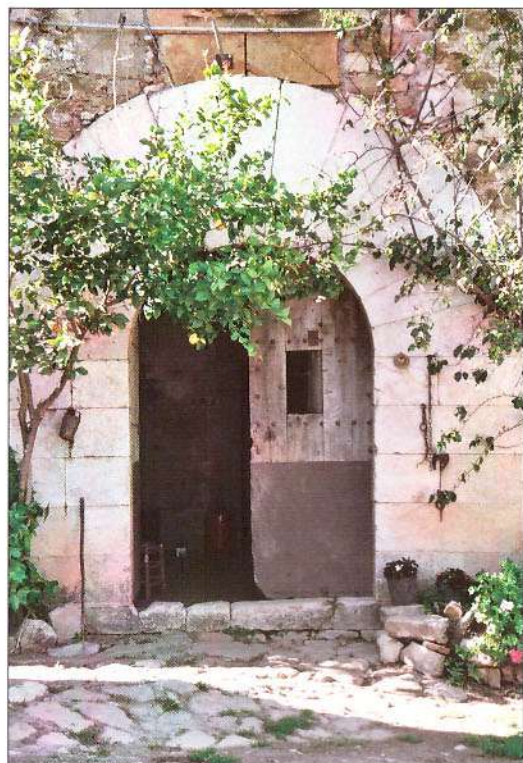
La *creu de terme* de Millàs està situada quasi davant del castell, i marcava el camí per anar a Púbol, Monells i Corçà. Era del segle XVI i fou enderrocada durant la Guerra Civil. L'any 1973 es col·locà l'actual amb els mateixos motius: sobre el pedestal original de tres graons, un pilar amb els cantons afuats i un capitell que conté els escuts dels Gomar i dels Millàs. Al cim una creu flamígera: en una cara, el sant Crist i en l'altre, la Mare de Déu amb l'Infant, obra del taller Caselles de Girona, finançada per la família Gomar.

Pels voltants de Madremanya:

Des de Madremanya es poden realitzar diverses excursions. A dos quilòmetres es troba l'església romànica de *Sant Andreu de Pedrinyà*, perfectament restaurada. Un quilòmetre més enllà pel mateix camí arribem al poble de la Pera i al seu famós agregat de *Púbol*, amb el *castell de Gala-Dalí*, cita obligatòria dels amants de l'universal pintor de Figueres.

Més muntanyós però de visita obligada és la pujada al *santuari dels Àngels*. Una carretera asfaltada de sis quilòmetres ens porta, per camins de suredes, amb soleis i obagues, a aquest esplèndid santuari maria des del qual es frueix de meravelloses vistes que abracen des dels Pirineus a les illes Medes. El santuari, que pertany al poble de Sant Martí Vell, formava part de Madremanya tots els anys que Sant Martí hi romangué agregat (1879-1931) en l'època de més reformes i millores de l'edifici.

A quatre quilòmetres de Madremanya es troba l'encantador poble de *Monells*, que conserva una esplèndida plaça rectangular amb dues bandes de cases porxadades i uns carrers de notable caire medieval totalment restaurats.

Monumental porta dovellada a Can Pebrot de Millàs

Façana del Mas Torrent

Conjunt de pou i abeurador a la Plaça de Millàs

Les festes a Madremanya

Cavalcada dels Reis

Carnestoltes

Calçotada a principis de març

Homenatge a la vellesa a principis de juny

Festa Major el primer dissabte i diumenge d'agost

Festa de la Germandat de Sant Roc i Marxa de la Tardor a finals de setembre

Aplec dels Àngels la diada del Roser, el set d'octubre

Castanyada popular per Tot Sants

Festa Major de Millàs el tercer dissabte de novembre

Concert de Sant Esteve el 26 de desembre.

Telèfons d'interès

Ajuntament:

Horari: de dilluns a divendres de 09,00 a 13,00 hores

Telèfon: 972 49 01 59

Fax: 972 49 01 60

Mail: madreman@ddgi.es

Web: www.ddgi.es/madremanya

CAP de Celrà 972 49 21 11

Hospital Josep Trueta 972 94 02 00

Servei d'Ambulàncies 972 41 00 10

Escola de Bordils 972 49 01 15

IES Celrà 972 49 24 05

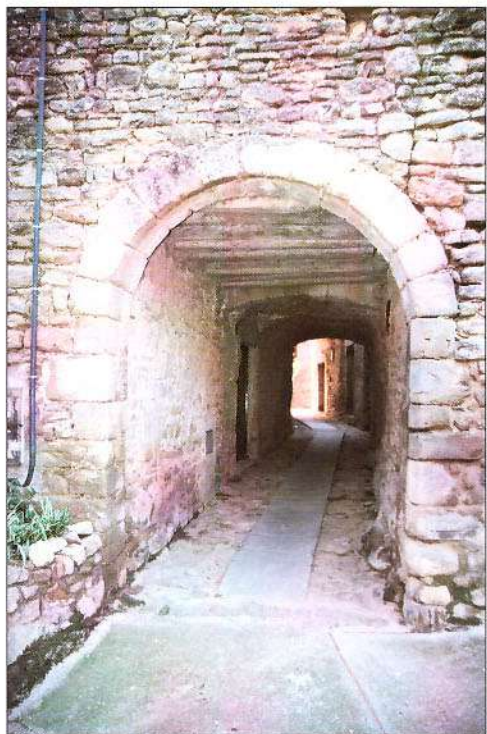
Consell Comarcal 972 313 262

Bombers 085

Mossos d'Esquadra 088

Emergències 112

Atenció ciutadana 012

Portal nord d'entrada a Madremanya

Veïnat de Vilers. Can Canoves

Escut de pedra de Madremanya a la Plaça Major (segle XVIII)

La comarca del Gironès

	Tf Ajuntament	Superfície	Població	Mercat Setmanal
Aiguaviva	972 235007	14 km ²	600	
Bescanó	972 440005	37 km ²	3.500	Dimarts
Bordils	972 490003	7 km ²	1.400	
Campllong	972 461504	9 km ²	350	
Canet d'Adri	972 428280	45 km ²	600	
Cassà	972 460005	46 km ²	8.500	Dimecres
Celrà	972 492001	20 km ²	3.200	Divendres
Cervià	972 496101	10 km ²	800	Dimecres
Façà	972 488058	7 km ²	900	Dimecres
Fornells de la Selva	972 476163	12 km ²	1.800	Diumenge
Girona	972 419000	38 km ²	78.000	Dissabte
Juià	972 490230	8 km ²	300	
Llagostera	972 830375	77 km ²	6.200	Dijous
Llambilles	972 469301	15 km ²	500	
Madremanya	972 490159	14 km ²	200	
Quart	972 469171	37 km ²	2.800	
Salt	972 249191	6 km ²	25.300	Divendres
Sant Andreu de Salou	972 463037	6 km ²	150	
Sant Gregori	972 428300	49 km ²	2.600	Diumenge
Sant Joan de Mollet	972 488181	3 km ²	400	
Sant Jordi Desvalls	972 798005	12 km ²	600	
Sant Julià de Ramis	972 170909	18 km ²	2.200	
Sant Martí de Llémena	972 443034	44 km ²	500	
Sant Martí Vell	972 490401	17 km ²	200	
Sarrià	972 170211	4 km ²	3.700	Dimecres
Vilablareix	972 405001	6 km ²	2.100	
Viladasens	972 496150	16 km ²	200	
GIRONÈS		577 km ²	124.830	

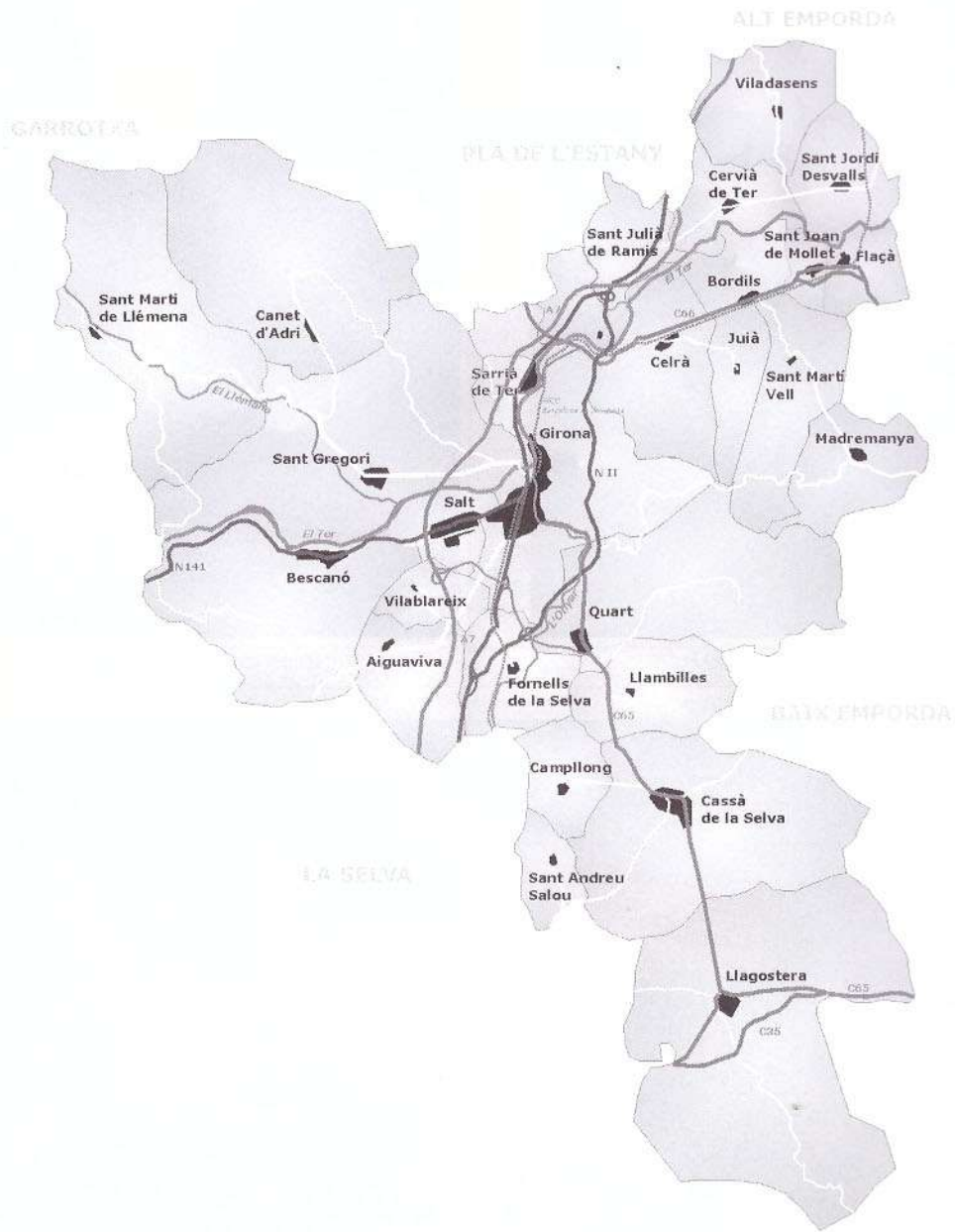
Altar i creu al terme del Pedró

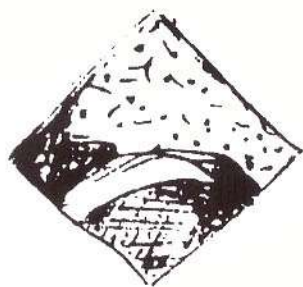
Inici del carrer de Sant Esteve

Can Vert de Millàs

HOTEL RESTAURANT
LA PLAÇA

un balcó a les Gavarres...

HOTEL RESTAURANT LA PLAÇA
Sant Esteve, 17. 17462 Madremanya (Girona)
Tel 00 34 972 49 04 87. Fax 00 34 972 49 05 97
e-mail: info@laplacamadremanya.com
www.laplacamadremanya.com

